

EN DE VOLGENDE KEER NOG ERGER ?

Kris Deschouwer (VUB) & Philippe Van Parijs (UCL)
Coördinatoren van de Paviagroep

De Standaard, 6 november 2007, pp. 22-23

Nooit eerder in de Belgische geschiedenis hebben regeringsonderhandelingen zo lang geduurd. En de volgende keer wordt het allicht nog moeilijker, tenzij onze politieke vertegenwoordigers de luciditeit en de moed hebben om een eenvoudige maar cruciale beslissing te nemen.

Uiteraard is het vormen van een regeringscoalitie altijd en overal een lastige opdracht. Omdat geen enkele partij voldoende stemmen en zetels behaalde om te besturen, moeten twee of meer partijen samen op zoek naar het beleid dat ze samen zouden kunnen voeren. Dat moeten ze doen nadat ze een campagne lang in de verf gezet hebben wat hen van de andere partijen – inclusief hun toekomstige regeringspartners – onderscheidde. En ze moeten dat doen in de wetenschap dat bij de volgende verkiezingen de kans groot is dat hun kiezers hen voor dat dubbel spel de rekening zullen presenteren. Bij de huidige Belgische coalitievorming komt daar nog bij dat de (regionale) verkiezingen er al binnen de twee jaar aankomen. Gemakkelijk is anders. En moeilijk duurt langer.

Het vormen van een Belgische federale coalitie botst ook op een fundamenteeler probleem: de kiezers waarmee de onderhandelende partijen moeten praten zijn verdeeld in twee aparte kiezerskorpsen. Geen enkele partij legt immers verantwoording af aan alle kiezers van het land. De gevolgen daarvan worden inmiddels algemeen erkend en worden in deze aanslepende coalitievorming elke dag opnieuw geïllustreerd. Van de diverse tegenstellingen die de onderhandelende partijen van elkaar scheiden, worden die tussen noord en zuid tot halszaken opgeblazen. De compromissen die vervolgens toch moeten gesloten worden zijn pijnlijker dan in andere dossiers. De zorg om geen gezichtsverlies te lijden maken ze ook nodeloos ingewikkeld. Het grote contrast tussen electorale beloftes voor van elkaar gescheiden kiezerskorpsen enerzijds en gerealiseerde akkoorden anderzijds dreigt bovendien de legitimiteit van het democratische bestel te ondermijnen.

Dit is een nuchtere vaststelling. Het is geen verwijt aan de onderhandelaars. Zij doen wat zij kunnen en denken te moeten doen binnen de bestaande instellingen. Dat er geen federale partijen zijn is niet het gevolg van een samenzwering door perfide politici maar het gevolg van een maatschappelijke realiteit. Het respect – op voet van gelijkheid – voor de beide grote landstalen maakt van België onvermijdelijk een verdeelde samenleving, met twee van elkaar gescheiden en dus verschillende publieke opinies. Maar dat maakt het precies zo belangrijk om op zoek te gaan naar instellingen en procedures die toelaten om democratisch en efficiënt te besturen, net zoals bijvoorbeeld voor de Europese Unie gezocht moet worden naar technieken die het Europese bestuur werkbaar en democratisch zullen maken.

Wat België betreft pleit de Paviagroep voor de verkiezing van een aantal leden van de Kamer in een federale kieskring die het hele land omvat. Dat voorstel is blijkbaar op de onderhandelingstafel beland, en ging de voorbije weken dan ook uitvoerig over de tongen. Politieke commentatoren (vooral in de Nederlandstalige pers) en diverse onderhandelaars hebben zelfs soms met vuur de federale kieskring verdedigd. Uiteraard zijn wij daar zeer blij mee, al horen we toch ook vaak argumenten contra die weinig ter zake doen of die

antwoorden op uitgangspunten en intenties die wij hoegenaamd niet hebben. Ons voorstel voor een federale kieskring heeft immers niet de bedoeling een compromis over BHV mogelijk te maken of om de klok terug te draaien naar het oude unitaire België. Het wil ook het Belgische niveau niet versterken maar alleen de werking ervan verbeteren, ook wanneer het erom gaat hervormingen mogelijk te maken die de gewesten en gemeenschappen meer autonomie zouden geven. Wel kan met een dergelijk voorstel de formateur ongetwijfeld het vertrouwen creëren dat hij nodig heeft en kan hij aantonen dat hij het beter besturen van de federatie belangrijk vindt

De Paviagroep heeft zich ingespannen om een precies, realistisch en evenwichtig voorstel uit te werken. Het kan immers niet de bedoeling zijn de bestaande verhoudingen en de basisprincipes van de federale staat onderuit te halen. De Belgische federatie is gebouwd op taalgemeenschappen en gewesten. Die taalgemeenschappen worden in het federale parlement formeel erkend. In ons voorstel voor een federale kieskring is dan ook voorzien dat elke taalgroep weet hoeveel zetels er ter beschikking zijn, opdat de verkiezing in de federale kieskring niet – zoals nu in BHV – op een soort talentelling zou uitdraaien. We stellen 15 zetels voor. Meer kan ook, maar dan wel op voorwaarde dat het aantal kamerleden verhoogd wordt en dat de kiesdrempel in de kleinere kieskringen niet te hoog wordt. In dat geval is de federale kieskring een logisch deel van een grotere hervorming waarbij de Senaat coherenter wordt en de direct verkozen senatoren verdwijnen.

In ons voorstel is niemand tot wat dan ook verplicht. Geen enkele politicus wordt verplicht om campagne te voeren in het hele land. Geen enkele kiezer wordt verplicht om te kiezen voor een kandidaat, een partij of een lijst van de andere gemeenschap. Voor de kiezer wordt de waaier aan keuzemogelijkheden alleen maar vergroot. Visies die zich nu tot één kant van de taalgrens beperken zouden ook kunnen beoordeeld worden door leden van de andere taalgroep. Wie federale ambities heeft, kan de kans grijpen om die aan de bevolking van de federatie bekend te maken en om zich door die bevolking te laten beoordelen. Dat een minister-president van een deelstaat naar het federale niveau overstapt, zou perfect legitiem blijven, en zou op een veel minder verkrampde manier kunnen gebeuren dan nu het geval is voor Yves Leterme.

De zorgwekkende traagheid van de lopende onderhandelingen is geen toeval. Het is ook niet de schuld van diegenen die proberen een regering te vormen. De moeizame regeringsvorming is het symptoom van een democratisch regime waarvan de instellingen onvoldoende aangepast zijn aan de noodzaak om met twee publieke opinies om te gaan. Een federale kieskring is uiteraard niet het wondermiddel dat België plots even makkelijk te besturen maakt als een ééntalig land. Maar velen blijken stilaan te beseffen dat het een noodzakelijke hervorming is om het federale niveau legitiem en efficiënt te maken en om een duidelijke scheiding aan te brengen tussen de politieke dynamiek in de deelstaten en in de federatie. Ook zij die wensen meer bevoegdheden aan gewesten en gemeenschappen toe te kennen moeten beseffen dat dit doel niet bereikt wordt met vastlopende onderhandelingen. Zowel voor goed hervormen als voor goed besturen is een werkbare federale democratie noodzakelijk.